

**HRVATSKI GRADOVI 17. I 18. STOLJEĆA
U PEČATIMA I GRAFIKAMA**

**ZBIRKA PEČATA
IVANA KUKULJEVIĆA-SAKCINSKOG**

IZLOŽBA

6. V — 10. VI 1967.

4378

069

POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE
ZAGREB, MATOŠEVA 9

Pečat grada
Križevaca
iz XVII st.

IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI (1816 — 1889)

Već od rane mladosti oduševio se za Ilirski pokret. Gajev utjecaj na njega u tom pravcu nije urodio samo spisateljskim radom, nego i ulaženjem u politički život. U vezi s tim Kukuljević neposredno sudjeluje u svim bitnim političkim događajima u Hrvatskoj, izvršavajući u njima svoju ulogu, bilo kao politički mislilac i ilirac, bilo kao zastupnik u Hrvatskom saboru. Ta njegova djelatnost dolazi osobito do izražaja u događajima 1848, te u radu Hrvatskog sabora od 1861. gotovo sve do kraja života.

Osim političke djelatnosti Kukuljević je razvio i veoma širok i plodan kulturno-prosvjetni rad u Hrvatskoj, kojemu se osobito predavao upravo u vrijeme kada je hrvatska politika svojim neuspjesima ostavljala na njega dojam razočaranja i potiskivala ga na naučni rad. Njegovo najplodnije doba u toj djelatnosti bilo je u vrijeme Bachova apsolutizma, kada nastoji oživotvoriti svoju ideju iz 1848. da kao tadašnji predstojnik za nastavu osnuje jednu kulturnu ustanovu, »društvo prosvjete ili društvo prosvjete i znanosti«. To društvo bi prema njegovoj zamisli bilo središte koje bi okupilo tadašnje jedine hrvatske kulturne institucije: Narodni muzej, Maticu ilirsku, knjižnicu i Gospodarsko društvo. Ne uspjevši u tome, Kukuljević kao zemaljski arhivar, osniva u Zagrebu 1850. »Društvo za povjestnicu jugoslavensku«, postavljajući mu za osnovnu zadaću nastojanje da radi na izradi »dobre kritički napisane povjesnice našeg naroda«. U vezi s tim Društvo je pokrenulo 1851. »Arkiv za povjestnicu jugoslavensku« kao svoj organ. Tako je Kukuljević, prema riječima Tadije Smičiklase, postao »stožerom našega tadanjega teškoga narodnoga života«. Posvećujući sve veću pažnju znanstvenom radu na području historiografije, kojoj u Hrvatskoj postavlja moderne temelje, on je osobito nastojao svoj interes proširiti na sve južne Slavene. U vezi s tim on sudjeluje na sastanku jugoslavenskih kulturnih radnika u Beču, 28. III 1850, gdje se svesrdno zalaže za jedinstveni književni jezik Hrvata i Srba.

Izložena zbirka pečata i otisaka pečatnjaka, koju je Kukuljević marljivo sakupljao, sadrži niz dragocjenih i zanimljivih primjeraka od XIII st. do njegovih dana, a odnosi se na brojne institucije.

Mirko Valentić

HRVATSKI GRADOVI 17. I 18. STOLJEĆA U PEČATIMA I GRAFIKAMA

ZBIRKA PEČATA IVANA KUKULJEVIĆA - SAKCINSKOG

IZLOŽBA

6. V — 10. VI 1967.

4378
069
POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE
ZAGREB, MATOŠEVA 9

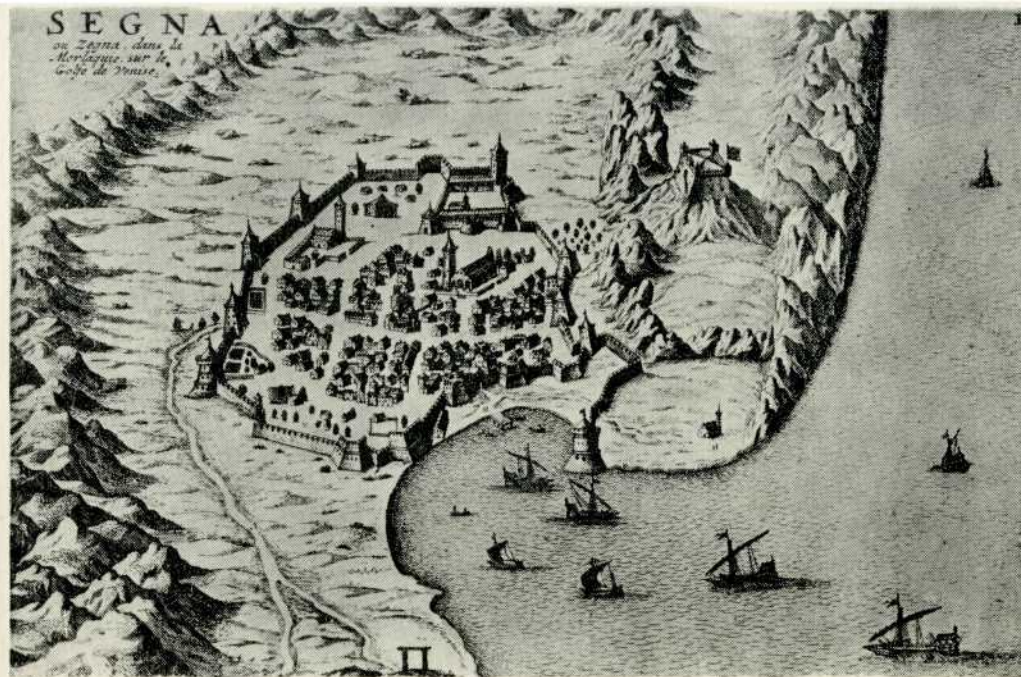
O HRVATSKIM GRADOVIMA U XVII I XVIII ST.

Sve do početka XVII st. kraljevski slobodni gradovi živjeli su u duhu svojih starih privilegija iz XIII stoljeća. Svake godine na određeni dan građani su birali svoga suca i gradsko zastupstvo. Demokratičnost starih statuta sastojala se i u tome što je svaki građanin imao aktivno i pasivno pravo glasa. Takva upravna organizacija s obzirom na zahtjev da se uprava svake godine mijenja nije u pravilu dopuštala mogućnost stvaranja vladajuće klase u gradu.

Međutim, turska osvajanja u XVI st. koja su bitno utjecala na slabljenje ekonomske moći hrvatskih gradova, te prisustvo vojničkog elementa u njima, kao na pr. vojnih zapovjednika u Senju, utječu na sužavanje demokratičnosti starih gradskih privilegija. Već krajem XVI st. nalazimo na pr. u Zagrebu neke zastupnike više godina u upravi grada. Ova odstupanja od starih privilegija znače u stvari početak uvodnja oligarhijskog načela u upravu grada, koje će prevladati tokom XVII st. kada neke građanske privilegirane i uglednije porodice usredotočuju u sebi vlast u gradu prenoseći je s generacije na generaciju.

Osim promjena u upravnoj organizaciji hrvatskih gradova, čiji je broj u XVII st. u usporedbi s ostalim evropskim zemljama vrlo malen, jer se veliki dio hrvatskog teritorija nalazio pod turskom vlašću, postaju značajni u isto vrijeme i neki ekonomski čimbenici koji će našim gradovima udahnuti novi život. Naime, prestanak turskih ratnih operacija i uspostava mirnog stanja omogućili su jači razvitak trgovine u XVII st. koja postepeno prerasta dotadašnje lokalne okvire.

Što se tiče stanovništva, u gradovima su pretežno živjeli građani sa svojim porodicama, a osim njih plemići i veći broj siromašnih ljudi bez građanskih prava. Pravi građani bave se trgovinom i obrtom. Obrtnici su bili udruženi u cehove,

Grafički prikaz grada Senja iz XVII st.

staleška udruženja koja su bila tako organizirana, da se obrtnik izvan njih uopće nije mogao održati. Prema unutrašnjoj organizaciji cehova njihovo članstvo dijelilo se na majstore, pomoćnike i naučnike, koji su bili u socijalnom pogledu strogo odijeljeni. Pomoćnici su mogli vrlo teško postati majstori, jer je njihov broj bio tačno određen, te se mogao popunjavati samo u slučaju smrti pojedinog majstora. Ovako organizirani obrtnici uspijevaju onemogućiti veći priliv majstora došljaka podižući im visoke pristojbe, što je, među ostalim, utjecalo na opadanje broja gradskog stanovništva i dovodilo do intervencije gradskog magistrata u cehovska prava. Zbog toga je magistrat, koji je u XVII st. preuzimao na sebe neke kompetencije cehova, tražio reviziju cehovskih pravila. On je od

tada diktirao uvjete pod kojima su se primali novi majstori, preuzimao nadzor nad radom obrtnika, nad njihovim načinom života itd.

Prema tome u XVII st. započinje također i proces mijenjanja starih cehovskih privilegija, a time i cehova, kao specifične feudalne organizacione forme obrtnika, u pravcu oslobođenja obrta od nametnutih cehovskih okvira. Taj proces traje čak i poslije 1859, kada se posebnim carskim patentom uvodi sloboda obrta i time uklanja smetnja kapitalističkom načinu proizvodnje u hrvatskim gradovima.

Oslobođenje Slavonije i Srijema potkraj XVII st., a zatim: ukidanje unutrašnjih carina 1715; sloboda plovidbe na Jadranu 1717; povoljan trgovački ugovor s Turskom 1718, koji omogućuje plovidbu na Dunavu i Savi; proglašenje Rijeke slobodnom lukom 1719; regulacija Save od Ljubljane do Zagreba; izgradnja Karolinske ceste, koja spaja Karlovac s Rijekom i predstavlja prvi moderan pokušaj da se poveže Podunavlje s Jadranom osobito poslije regulacije Save uzvodno do Siska — utječu na to da se tokom XVIII st. stvaraju nužni preduvjeti za pretvaranje nekih hrvatskih gradova, osobito Siska, Karlovca, Rijeke, Senja i Bakra u središta trgovačkog kapitala u Hrvatskoj.

Dalji razvitak trgovine i obrta te proširenje trgovačkih putova utjecali su na ubrzani rast domaće trgovačke buržoazije, koja će postati jedan od glavnih nosilaca buđenja nacionalne svijesti u Hrvatskoj. Prema tome gradovi postaju ona žarišta, koja će imati značajnog udjela u stvaranju hrvatskog narodnog preporoda.

Na ovoj izložbi izloženi su pečati pojedinih gradova kao upravnih institucija i pečatnjaci cehova kao ekonomskih korporacija. Zbog nedostatka sfragističkog materijala, u Povijesnom muzeju Hrvatske, neki gradovi Dalmacije prikazani su u grafikama.